

Editör

Doç.Dr.Asım Çoban

TÜRKİYE COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ

Yazarlar

Doç.Dr.Asım Çoban

Doç.Dr.İbrahim Aydın

Doç.Dr. Yüksel Güçlü

Yrd.Doç.Dr.Esin Özcan

Yrd.Doç.Dr.İsmail Taşlı

Editör
Doç.Dr.Asım Çoban
Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği

ISBN: 978-605-5044-99-2

Kitapta yer alan bölümlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

1.Baskı 2017

Bu kitabın basım,yayın ve satış hakları Lisans Yayıncılığa aittir.Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik,elektronik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz basılamaz ve dağıtılamaz.

Lord Matbaası

Lisans Yayıncılık
Tahtakale Mah. Hicret Sokak No:8/A
Avcılar-İSTANBUL
e-posta : lisans@lisansyayincilik.com.tr
www.lisansyayincilik.com.tr

ÖNSÖZ

Türkiye 80 milyonluk nüfusu, 814.576 km²lik yüzölçümü ile şüphesiz dünyanın önemli ülkelerinden birisidir. Dünya coğrafyasında ve dünyada var olan bağımsız devletler içerisinde Türkiye'yi mutlak anlamda farklı kılan niteliklerin kaynağı ise üzerinde yer aldığımız coğrafyadır. Ülkemizin büyük bir bölümünün üzerinde yer aldığı Anadolu Yarımadası bilinen insanlık tarihinin en eski medeniyet havzası olmasının yanında, günümüzde adeta dünyanın kendisi demek olan eski dünya karalarının tam da geometrik merkezinde bulunmaktadır. Dünyanın merkezinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin dahilde milli birliğini sağlamış, harici bakımdan ise caydırıcı bir güç konumuna gelmesi, sadece üzerinde yaşayan Türk Milleti için değil, bölgesel ve küresel sorunların çözülmesi, bölgede akan kanın durması, onlarca yıldan beri devam eden yangının sönmesi, mazlum ve mağdur insanların huzur bulması için tam anlamıyla bir gerekliliktir. O yüzden ki bu ülkede yaşayan herkes ülkenin birliğine ve bütünlüğüne taraf olmaya, bizi bölüp parçalamaya yönelik her türlü oyunlara karşı uyanık olmaya, asla oyna gelmemeye, bu ülkenin bölgesinde caydırıcı bir güç haline gelmesi için her türlü fedakarlığı yapmaya ve cansiperane çalışmaya tüm insanlığın huzuru için kendisini mecbur hissetmelidir.

Bu ülkede yaşayan herkesin yeteri kadar bilgi sahibi olması gereken Türkiye'nin coğrafi özelliklerini müfredat olarak kapsayan Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği dersi öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri bünyesinde sadece Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalında eğitim gören öğrenciler tarafından zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Oysa kapsamlı bir müfredata sahip olmak kaydıyla bu ders öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerinin tüm bölümlerinde zorunlu ders olarak okutulmalıdır. Hatta Türkiye'deki yükseköğretimin her alanında Siyasi Coğrafya ve Türk Dünyası Coğrafyası derslerinin de zorunlu ders olarak okutulmasının sağlanması, ülkemizin geleceğine çok büyük katkı sağlayacaktır.

Eğitim Fakültelerinin Temel Eğitim Bilimleri Bölümü bünyesinde bulunan Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalında zorunlu ders olarak okutulan Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği dersinde öğretmen adayları ve öğretmenlerin yararlanması için hazırlanan bu kitap beş bölüme ayrılmıştır. I. Bölümde Türkiye'nin Yeri, Konumu ve Genel Özellikleri; 2. Bölümde

Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası; 3. Bölümde Türkiye'nin Beşeri Özellikleri; 4. Bölümde Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası ve 5. Bölümde ise Türkiye'nin Jeopolitiği konuları yeterli ölçekte ele alınmıştır.

Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği kitabının Eğitim Fakültelerimizde eğitim görmekte olan öğretmen adaylarının ülkemizi tanımalarına, Türkiye'nin stratejik önemini anlamalarına, milletimizin birliğine ve dirliğine, güçlü Devlet ve Büyük Türkiye idealine sahip nesiller yetiştirmelerine vesile olacağına yürekten inanıyorum.

Kitabın hazırlanmasına yazar olarak katkı sağlayan çok değerli akademisyenlere, kitabın hazırlanmasını organize eden ve her türlü desteği sağlayan Lisans Yayıncılık yetkili ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul, 2017

Editör
Doç. Dr. Asım Çoban

İÇİNDEKİLER

Önsöz

III

Bölüm 1 TÜRKİYE'NİN YERİ, KONUMU VE GENEL ÖZELLİKLERİ

9

1.1. Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri, Şekli ve Boyutları	10
1.1.1. Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi	10
1.1.2. Türkiye'nin Şekli, Boyutları ve Nüfusu	15
1.1.3. Türkiye'nin Sınırları	17
1.1.3.1. Türkiye - Gürcistan - Ermenistan - Azerbaycan (Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti) Sınırları	18
1.1.3.2. Türkiye-İran Sınırı	19
1.1.3.3. Türkiye-İrak Sınırı	20
1.1.3.4. Türkiye-Suriye Sınırı	21
1.1.3.5. Türkiye-Yunanistan Sınırı	21
1.1.3.6. Türkiye-Bulgaristan Sınırı	22
1.2. Türkiye'nin Jeopolitiği	23
1.2.1. Jeopolitik ve Siyasi Coğrafya	23
1.2.1.1. Jeopolitik ile İlgili Başlıca Görüşler	23
1.2.2. Türkiye'nin Jeopolitiği	24
Yararlanılan Kaynaklar	31

Bölüm 2 TÜRKİYE'NİN FİZİKİ COĞRAFYASI

33

2.1. Türkiye'nin Jeolojisi	34
2.1.1. Türkiye'nin Jeomorfolojisi	38
2.1.1.1. Türkiye'nin Dağları	41
2.1.1.2. Türkiye'nin Ovaları	45
2.1.1.3. Türkiye'nin Platoları	49

2.1.2. Türkiye'nin İklimi	63
2.1.2.1. Türkiye'de İklim Elemanları	64
2.1.2.2. Türkiye'de Başlıca İklim Tipleri	78
2.1.3. Türkiye'nin Hidrografyası	82
2.1.3.1. Türkiye'de Akarsular	82
2.1.3.2. Türkiye'nin Başlıca Akarsuları	86
2.1.3.3. Türkiye'de Göller	93
2.1.3.4. Türkiye'nin Yer Altı Suları ve Kaynakları	100
2.1.4. Türkiye'nin Toprakları	104
2.1.4.1. Türkiye'de Toprak Dağılışı	111
2.1.5. Türkiye'nin Doğal Bitki Örtüsü	117
2.1.5.1. Doğal Bitki Örtüsünü Etkileyen Faktörler	118
2.1.5.2. Türkiye'nin Başlıca Bitki Toplulukları	122
2.1.6. Türkiye'nin Çevre Sorunları	133
2.1.6.1. Türkiye Topraklarını Tehdit Eden Sorunlar	134
2.1.6.2. Türkiye'de Su Kirliliği	136
2.1.6.3. Türkiye'de Hava Kirliliği	137
2.1.6.4. Türkiye'de Gürültü ve Ses Kirliliği	140
Yararlanılan Kaynaklar	142

Bölüm 3 **TÜRKİYE'NİN BEŞERİ COĞRAFYASI**

143

3.1. Türkiye'nin Nüfus Özellikleri	144
3.1.1. Türkiye'de Nüfus Gelişimi	152
3.1.2. Nüfus Hareketleri	172
3.2. Türkiye'nin Yerleşme Özellikleri	179
3.2.1. Yerleşme Tarihi	179
3.2.2. Yerleşmelerin Genel Özellikleri	185
3.2.3. Yerleşme Yerleri	185
3.2.3.1. Yerleşme Tipleri	188
3.2.4. Meskenler	208
Yararlanılan Kaynaklar	212

Bölüm 4 **TÜRKİYE'NİN EKONOMİK COĞRAFYASI**

217

4.1. Türkiye'de Tarım	218
4.1.1. Tarımın Genel Özellikleri ve Cumhuriyet Dönemindeki Gelişimi	218

4.1.2. Tarım Alanlarının Coğrafi Dağılışı	221
4.1.3. Türkiye’de Bitkisel Üretim	226
4.1.3.1. Tahıl Üretimi	226
4.1.3.2. Baklagiller Üretimi	229
4.1.3.3. Sanayi Bitkileri Üretimi	232
4.1.3.4. Yağlı Tohumlar Üretimi	235
4.1.3.5. Sebze Üretimi	238
4.1.3.6. Meyve Üretimi	341
4.1.3.7. Süs Bitkileri Üretimi	245
4.1.3.8. Yem Bitkileri Üretimi	247
4.2. Türkiye’de Hayvancılık ve Su Canlıları Üretimi	249
4.2.1. Türkiye’de Hayvancılık	249
4.2.1.1. Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim	250
4.2.2. Türkiye’de Su Canlıları Avcılığı ve Yetiştiriciliği	262
4.2.2.1. Deniz Canlıları (Balık ve Diğer Deniz Canlıları) Avcılığı	262
4.2.2.2. Tatlısu (İç Sular) Canlıları Avcılığı ve Yetiştiriciliği	267
4.3. Türkiye’de Orman Varlığı ve Orman Ürünleri Üretimi	267
4.3.1. Ormanların Türkiye Ekonomisindeki Yeri	268
4.3.2. Türkiye’nin Orman Varlığı ve Orman Ürünleri Üretimi	269
4.3.2.1. Türkiye’nin Orman Varlığı	269
4.3.2.2. Türkiye’nin Orman Ürünleri Üretimi	274
4.3.3. Orman Yangınlarının ve Orman Suçlarının Türkiye’deki Durumu	275
4.4. Türkiye’de Maden Varlığı ve Maden Üretimi	277
4.4.1. Maden Potansiyeli ve Madencilik Kısası Tarihi	277
4.4.2. Üretilen Başlıca Madenler	279
4.4.2.1. Metalik Madenler Üretimi	279
4.4.2.2. Endüstriyel Hammaddeler Üretimi	283
4.4.2.3. Doğal Taşlar Üretimi	287
4.4.2.4. Çimento ve İnşaat Hammaddeleri Üretimi	289
4.5. Türkiye’de Enerji Kaynakları ve Enerji Üretimi	289
4.5.1. Yenilenmesi Uzun Zaman Alan Enerji Kaynaklarının Türkiye’deki Durumu	290
4.5.2. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Türkiye’deki Durumu	293
4.5.3. Türkiye’de Elektrik Enerjisi Üretimi ve Tüketimi	295
4.6. Türkiye’de Sanayi	298

4.6.1. Sanayinin Önemi ve Kuruluş Şartları	298
4.6.2. Sanayi Faaliyetlerinin Gelişimi	300
4.6.3. Sanayinin Alansal Dağılışı	305
4.6.4. Başlıca Sanayi Kolları	305
4.7. Türkiye’de Ulaşım ve Haberleşme	313
4.7.1. Türkiye’de Ulaşım	314
4.7.1.1. Karayolu Ulaşımı	314
4.7.1.2. Denizyolu Ulaşımı	318
4.7.1.3. Demiryolu Ulaşımı	321
4.7.1.4. Havayolu Ulaşımı	324
4.7.1.5. Boru Hatları İle Taşımacılık	327
4.7.2. Türkiye’de Haberleşme	331
4.8. Türkiye’de Turizm	334
4.8.1. Başlıca Turizm Çekicilikleri ve Turizm Çeşitleri	335
4.8.2. Turizmin Kısa Tarihi	341
4.8.3. Turizm Konaklaması	341
4.8.4. Turizm Bakımından Ulaşım ve Organizasyon	344
4.8.5. İç Turizm	345
4.8.6. Dış Turizm	346
4.9. Türkiye’de Ticaret	348
4.9.1. İç Ticaret	349
4.9.2. Dış Ticaret	352
4.9.1.1. Dış Ticaretin Seyri ve Ekonomideki Yeri	353
4.9.1.2. Dış Ticaretin Coğrafi Bölgeler ve İller İtibariyle Durumu	361
Yararlanılan Kaynaklar	363

Bölüm 5 **TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİĞİ**

373

5.1. Türkiye’nin Jeopolitik Önemi	375
5.2. Küresel ve Bölgesel Platformda Türkiye	379
5.3. Yeni Oluşumlar ve Türkiye	383
Yararlanılan Kaynaklar	391